

Výběr z článků ve Vojenských rozhledech

Třicátá léta minulého století znamenala pro mladý československý stát období hospodářského růstu a upevňování státnosti, vyjadřované mimo jiné, růstem bojových schopností svých ozbrojených sil. Pokroky v rozvoji techniky, zejména vše prostupující motorizace, se odrážel ve vzniku nových druhů zbraní a bojové techniky. Československo se ve světě proslavilo jako jeden z největších jejích producentů. Na stránkách vojenských rozhledů se vedla živá polemika o podobě možné příští války a rovněž o tom, jaké nová technika přináší změny v taktice a organizačních strukturách armády.

Redakce vybrala několik úryvků z článků, o místě a úloze některých druhů sil, které by měly sehrát významnou roli v bojové činnosti československé armády a které dokreslují úroveň tehdejšího vojenského myšlení.

VOJENSKÉ ROZHLEDY Č. 6/1937

MOTORISACE A MECHANISACE V MODERNÍCH ARMÁDÁCH.

brig. generál Sergej Ingr

– Zkráceno, redakčně upraveno –

Motorisace je dnes vedle letectva nejčasovější vojenskou otázkou. Je to pochopitelné, protože armáda musí své technické prostředky přizpůsobit současnému technickému pokroku a nesmí tedy přehlížet motor v době, která bývá neprávem označována jako doba motoru. Nesmí tak učinit tím spíše, je-li vyhlídka, že zavedením a použitím motoru 1 v armádě zvětší své útočné možnosti a získá větší rychlost a tím i větší manévrovací schopnost.

Motor ostatně není v armádě novinkou. Uplatnil se význačnou měrou již ve světové válce jak u prostředků dopravních, tak u prostředků bojových.

I když nebyl motor činitelem rozhodujícím, přece jen si nemůžeme ani představit operace, zásobování a odsuny milionových armád za světové války bez deseti tisíců nákladních aut, které převezly miliony tun nejrůznějšího materiálu a statisíce bojovníků na místa, kde doprava železnicí byla nemožná, a v čase mnohokrát kratším, než by to bylo možno s koňským potahem anebo pěším pochodem.

Uvedu tu jen několik nejznámějších masových výkonů motoru za světové války:

- *Již v prvních týdnech války za bitvy na Marň, kdy motorismus byl ještě v plenkách, je to převoz části Maunouryho armády na Ourcq do boku hlavních německých sil (pařížské taxi);*

- *r. 1916 je to obrovská bitva u Verdunu, kde Francii přispěl k vítězství značnou měrou motor, který byl s to dopravit na verdunské bojiště včas miliony tun materiálu a desetitisíce bojovníků;*
- *r. 1918 to byly automobilní převozy velmi četných záložních spojeneckých divisí, které zastavily definitivně německé ofensivy, a zase to byl z valné části motor, který usnadnil rychlé soustředění útočných divisí a nahromadění útočného materiálu při přípravě spojenecké protiofensivy.*

Pokud jde o použití motoru v pozemním boji, není bez zajímavosti, že konečné vítězství ve světové válce připadlo spojencům, kteří tento moderní bojový prostředek vynalezli a v dosti širokém měřítku ho použili.

I když připustíme, že motor v boji, tj. tank, válku nerozhodl, přece jen musíme souhlasit, že podstatně přispěl k bojovým úspěchům, které pak způsobily konečnou porážku Německa.

Tolik jsem chtěl říci úvodem a povšechně o významu motoru v armádě za světové války v pozemním boji.

II.

Abych byl v další části svého výkladu dobře pochopen, dovolím si uvést, co možná stručně, hlavní příčiny, které vedly k použití motoru v pozemním boji.

Automatické zbraně pěchoty – lehké a těžké kulomety – uskupené do šířky a hloubky v terénu, opevněném třeba jen polním způsobem, učinily útok pěchoty krajně nesnadným, krvavým a nákladným. I když se za použití ohromných prostředků dosáhlo úspěchů taktických, unikl stále úspěch strategický.

Příčina vězela v mohutné obranné kapacitě pěchotních automatických zbraní. Po průlomu obranného postavení zastavilo několik kulometů, účelně rozhozených v terénu, další postup mnohokrát silnějšího útočníka, jakmile se dostal z účinného dosahu palby své dělostřelecké masy. Aby mohl útok pokračovat, bylo třeba posunout a znovu rozvinout dělostřeleckou masu, znovu organisovat pozorování a spojení, přisunout spousty tun střeliva – a po nějakých 5 km se historie opakovala. Proto ztrácely útočné operace při přípravě i při provedení rychlost, zmenšovaly tím podstatně překvapení a obránce získával čas, aby mohl přivést zálohy a zabránit, aby se úspěch taktický nerozvinul v strategický.

Klasickým dokladem toho jsou jarní německé ofensivy ve Francii roku 1918. Ačkoli byla fronta prolomena a dosaženo velikých taktických úspěchů, přece strategický úspěch Ludendorffovi vždy unikl; dohodové velení dovedlo vždy – díky mohutné obranné kapacitě pěchotních automatických zbraní – přivést včas posily do kritického prostoru.

Hledal se tedy prostředek, který by zdolal vražedné automatické zbraně pěchoty rychleji a spolehlivěji než těžkopádná dělostřelecká masa, prostředek, který by uvolnil závislost útočné pěchoty na dělostřelectvu, který by redukoval nebo dokonce odstranil dlouhodobou a nákladnou dělostřeleckou přípravu, který by umožnil překvapení a dal útoku více průbojnosti, rychlosti a pružnosti.

Tak se došlo k tanku, který je v podstatě motoricky dopravovaným kulometem anebo dělem za pancířem.

Postupný vývoj použití tanku.

Tank se ovšem vyvíjel jak po stránce technické, tak pokud šlo o jeho použití. Nás tu nezajímá postupný vývoj technický, nýbrž taktické použití tanku.

Původně byl tank určen jen k doprovodu pěchoty. Byla to pomocná zbraň pěchoty, která měla před útokem redukovat a podle potřeby odstranit dělostřeleckou přípravu a tím umožnit překvapení, za útoku pak měla svou těsnou součinností s pěchotou nahradit dělostřelecké palby doprovodné a palby přímé podpory. Tímto způsobem činnosti je charakterisováno použití tanků za světové války.

Avšak při úvaze o vlastnostech a možnostech tanku nemohlo zůstat nepovšimnuto, že použitím tanku jen jako doprovodné, pomocné zbraně pěchoty přichází nazmar nebo že se aspoň náležitě nevyužítuje význačná vlastnost tanku – jeho rychlost.

...

III.**Použití rychlých, motorisovaných a motomechanisovaných jednotek.****Obrana proti nim.**

Pokud jde o použití motorisovaných a motomechanisovaných jednotek, je třeba mít na mysli,

- *že dnes známé motorisované a motomechanisované jednotky jsou vesměs myšleny a organisovány jako jednotky lehké a rychlé, které mají nahradit vyšší jezdecké jednotky staršího typu;*
- *dále, že motorisovaných a motomechanisovaných jednotek může být použito jen v určitém terénu (velmi členitý, zalesněný a bažinatý terén a vodní toky se nehodí k použití motorisovaných jednotek);*
- *že motorisované jednotky se sice mohou pohybovat vhodným terénem, ale pro přesuny na větší vzdálenosti jsou odkázány na komunikace. Jinak se neobvykle ztíží velení, zmenší se značně jejich rychlost, zvýší se opotřebování materiálu a únava personálu a stoupne silně spotřeba pohonných hmot a konečně,*
- *že obrana proti OV učinila značné pokroky.*

Okolnost, že motorisované a mechanisované jednotky mají nahradit staré jezdecké vyšší jednotky, je rozhodující pro stanovení jejich úkolů.

Na způsob jejich použití pak mají značný vliv: možnost jejich upotřebení jen v určitém terénu, potřeba komunikací pro větší přesuny a zdokonalená obrana proti nim.

V předpise jsou kodifikovány úkoly a způsob použití těchto jednotek zatím jen ve Francii. Pokud lze zjistit z odborné literatury, jsou základní ustanovení francouzského předpisu pro lehké motorisované jednotky celkem shodné s názory panujícími v Německu, Itálii a Rusku.

Přesahovalo by značně rámec této přednášky zabývat se blíže těmito ustanoveními. Uvedu jen nejpodstatnější věci a několik zajímavých dat.

Úkoly rychlých a lehkých motorisovaných a mechanisovaných jednotek jsou povahy operativní a taktické.

Operativní (podle francouzské terminologie strategické) úkoly jsou

- *činnost zvědná a zajišťovací a*
- *podniky do hlubšího nepřátelského týlu.*

Taktické úkoly, prováděné v rámci celkového boje záleží zpravidla

- *ve včasném obsazení důležitých bodů,*
- *v útoku do boku a do týlu,*
- *ve využití úspěchu,*
- *v ochraně boku,*
- *v krytí ústupu a*
- *po případě v průlomů nepřátelského krytu.*

K provádění svých úkolů rázu operativního potřebují tyto jednotky především a francouzský předpis to zdůrazňuje hned v první větě – dostatečného prostoru.

Hluboký prostor je pro motorisované jednotky nutný, protože jinak by nemohly uplatnit svou podstatnou vlastnost – rychlost, ba k pro vedení některých úkolů (na př. zvědné činnosti) by se nemohly bez dostatečného prostoru ani vhodně učenit. Jako doklad posledního tvrzení uvádím, že např. francouzská lehká motorisovaná divise na zvědech má hloubku 100–150 km.

Veliký prostor je tedy nutný, aby se mohla uplatnit rychlost, která má jednak nahradit menší bojovou sílu, jednak dovolit překvapující zásah v příznivém okamžiku a v nebezpečném směru.

Z ohledu na prostor budou tyto jednotky bojovat zpravidla časově dříve a mimo rámec vlastních vyšších jednotek. Lze předpokládat, že nepřítel bude v tu dobu ještě v pohybu nebo že aspoň nebude ještě zařízen k obraně.

Zasazovat rychlou nebo motorisovanou jednotku za jiné situace, tj. není-li již nepřítel v pohybu a je-li již dobře zařízen k obraně, se považuje za omyl.

Celkem lze tedy říci, že motorisovaná jednotka, disponujíc dostatečným prostorem, hledí uplatnit svou rychlost, aby překvapila nepřítele ještě za pohybu nebo dokud se ještě nezařídil k obraně.

...

Útok.

Pokud jde o útočné akce motorisovaných jednotek, snaží se, pokud to jde, napadnout nepřítele v boku. Rozhodujícím činitelem je tu kromě komunikací, směřujících k zamýšlenému bojišti, vhodnost terénu pro použití OV. Jestliže se nepřítel již zastavil a usadil-lise v terénu pro tanky nevhodném, zaměstná a upoutá se čelně částí prvků motocyklistických a vezené pěchoty, hlavní síly pak, využívající své rychlosti, hledí napadnout nepřítele z boku.

Útok motorisované divise má asi tuto vnější tvářnost:

- *po hrubém zjištění nepřítele zvednými a zajišťovacími oddíly jsou předvoje zpravidla zesíleny motocyklisty a vezenou pěchotou, aby mohly spolehlivě zajistit skryté rozvinutí hlavních sil a získat bližší zprávy. Zároveň budují tyto prvky a dělostřelectvo solidní palebnou základnu pro pozdější útok. Průzkumné obrněné vozy zatím provádějí podrobnější průzkum terénu a nepřátelského postavení,*
- *vlastní útok pak provádí 1. brigáda, organizovaná pro boj v tzv. útočné skupiny, složené z bitevních a průzkumných obrněných vozů, z autokanonu a po případě z vezené pěchoty, má-lise dobytý terén obsadit a udržet,*
- *palebnou podporu útoku zajišťují kulomety, minomety a protitankové kulomety vezené pěchoty, dále dělostřelectvo a autokanony,*

- tanky samy mají z ohledu na menší přesnost své střelby a malou zásobu střeliva zahájit palbu teprve na vzdálenosti pod 400 m,
- zálohy se tvoří, jen když se má útočná akce vést do větší hloubky.

Podle francouzských názorů má být útok methodicky uspořádán a vázán na možnosti palebné podpory.

Pro zajímavost ještě uvádím, že francouzská lehká motorizovaná divise, jejíž bojové složky, jak jsme viděli, mají na pochodu hloubku 100—150 km – anebo nepřehlídíme-li ke zvědným oddílům a dalekému zajištění a počítáme-li až od předvojů – hloubku asi 75 km a šířku asi 20 km, tato divise má, v útoku asi 1500 m hloubky a je schopna důrazné akce na frontě 2,5 – 3,5 km.

Nebo jinak vyjádřeno:

Lehká motorisovaná divise, která počítajíc jen od předvojů je na pochodu na ploše 1.500 km², zaujme v bojovém rozčlenění plochu 6 – 8 km².

Vezmeme-li v úvahu tyto prostorové údaje a uvážíme-li, že motorisovaných jednotek může být použito jen ve vhodném terénu a že musí jednat rychle, můžeme si utvořit dosti přibližnou představu o obtížích, s nimiž je velení motorisovaným jednotkám spojeno.

...

I z toho, co jsem stručně a povšechně uvedl o účelu, organizaci a o použití motorisovaných jednotek, si lze učinit představu o jejich přednostech a slabínách.

Podceňovat motorisované jednotky by bylo právě tak nemístné, jako je přeceňovat.

V široké veřejnosti se dnes setkáváme skoro vesměs s přeceňováním a možno říci s velmi nekritickým přeceňováním motorisovaných jednotek. Příčinou toho je jednak pocit bezbrannosti jedince před obrněnou nestvůrou, ze které trčí hrozivě tlamy kulometu a kanónů, jednak jsou to citáty různých skutečných anebo domnělých autorit, při čemž se však zapomíná, že mnohé z těchto výrobků byly učiněny především za účelem propagace a popularisace nové zbraně ve vlastních řadách.

Tak se často operuje výrokem generála Guderiana, velitele 2. německé Panzerdivision: „Po 4 nedělích bubnové dělové palby, po 4 měsících úporných bojů a po ztrátě 400.000 mužů získali Angličané r. 1917 ve Flandrech území hluboké 9 a široké 16 km. Téhož výsledku dosáhli Angličané s pomocí ani ne 400 tanků za 12 hodin a ztratili 400 mužů.“

Postavíme-li vedle sebe tato historická fakta, musí působit sugestivně a vnuknout důvěru k tankům, resp. strach před nimi.

Ale je možno postavit vedle sebe i jiná historická fakta.

R. 1918 použili Spojenci také tanků a v daleko větším počtu než u Cambrai a přece už nikdy nedosáhli tak ohromujících a laciných úspěchů jako r. 1917 u Cambrai. A tank se přece r. 1918 zdokonalil a Spojenci měli s jeho použitím již praktické zkušenosti. Ale ovšem Němci měli již též praktické zkušenosti, učinili odvetná opatření a měli – byť i nedokonalé – přece jen obranné prostředky. Prostě tank r. 1918 nebyl již překvapením jako r. 1917 u Cambrai, kdy zastihl Němce úplně nepřipravené. Je nesporné, že tajemství velkého úspěchu u Cambrai záleželo v překvapení.

Pro nás dnes tank, resp. motorisované a motomechanisované jednotky, jejichž podstatnou složkou tank je, překvapením být nemohou a nesmějí.

Aby tomu tak nebylo, musíme být po každé stránce dobře připraveni.

Předpoklady motorisace a motomechanisace v armádě.

Zmínil jsem se již, že nejúčinnější zbraní proti nepřátelské motorisované jednotce je vlastní motorisovaná jednotka, co možná, ještě kvalitnější. Protože armády všech států, s kterými můžeme přijít do konfliktu, motorisované jednotky ve větší nebo menší míře mají, plyne z toho s logický závěr, že i my musíme motorisovat v přiměřeném rozsahu.

Je však třeba si uvědomit, že by motorisace a mechanisace některých složek anebo i několika vyšších jednotek mírové armády, bez solidní organické souvislosti s celkovým hospodářským životem státu byla stavbou na písku.

Stát, který chce přikročit k motorisaci a mechanisaci v armádě, se nesmí spokojit opatřením určitého počtu příslušných vozidel. Musí mít, abych uvedl jen hlavní věci solidní a vhodně umístěný automobilní průmysl, dobrou a rozvětvenou silniční síť a zajištěny pohonné hmoty. Z těchto základních požadavků vyplývá nutnost dobré a plánovitě – abych tak řekl – automobilní politiky, objímající celek hospodářského života již v míru.

...

Německé úsilí o soběstačnost pohonnými hmotami a jejich plánovitě budování silniční sítě a autostrád jsou věci do té míry známé, že není třeba se o nich šířit.

Je zřejmé, že stát, který již v míru tak záměrně buduje svůj automobilismus, bude mít v čas potřeby k dispozici prostředky, které mu zajistí veliký náskok a převahu nad státem, kde automobilismus churaví.

VI.

Theorie o budoucnosti.

Věci, o kterých jsem se v předešlých statích zmínil, se týkají toho, co je dnes už skutečného, třebaš to i nemělo technicky, organizačně a takticky docela ustálenou formu. Vývoj jde ovšem dále a je možné, že se v blízké době setkáme vedle dnešních lehkých divísi s těžkými motorisovanými divísemi. Byla by to ostatně jen obdoba starého lehkého a těžkého jezdeckva. Některé hlasy v německém odborném tisku nasvědčují této možnosti.

Theorie se však nezastavuje ani tu. Někteří theoretikové se nespokojují pouhými vyššími motomechanisovanými jednotkami v celkovém rámci armády, nýbrž volají po motorisaci celé branné moci. Hlavním představitelem tohoto směru je anglický gen. Fuller. Možná říci, že základní ideové pojetí u Fullera je obdobou německých názorů z doby von Seecktovy, kdy Německo ještě nezrušilo vojenských omezení, uložených mu versailleskou smlouvou.

V svém starším díle „Mechanisace armád“ Fuller, téměř shodně se seecktovskou teorií, rozeznává dva druhy armád. Armádu onoho typu, jak je znám ze světové války, tj. se silnou pěchotou a dělostřelectvem a dosti početným jezdeckvem; tuto armádu kvalifikuje jako podružnou, použitelnou jen k vedlejším úkolům v prostorech nevhodných pro tanky; hlavní armádou je mu poměrně sice málo početná, ale zato vysoce kvalitní armáda mechanisovaná, pro kterou se pokouší v své knize sestavit Polní řád.

V své nedávno vyšlé publikaci „Army in my time“ jde již Fuller dále. Odmítá naprosto jezdeckvo a jen s nechutí připouští v omezeném počtu pěchotu s dělostřelectvem; pohoršuje ho, že pěchota se nemůže sama dostatečně chránit před útočnou vzbou a nechce připustit, aby se tak dalo na újmu tankových jednotek; zavrhuje vůbec spolupráci tanků s pěchotou a přirovnává tuto spolupráci ironicky k součinnosti moderních obrněných

námořních křižáků se starými plachtovými fregatami; rovněž dělu přiznává plné oprávnění jen v tanku.

Moderními činiteli podle něho jsou rádio, housenkový pás a pancíř; to jsou takové komponenty středních tankových praporů a lehkých mechanisovaných brigád, které doporučuje. Díky rychlosti a pohyblivosti i tankových jednotek není již, podle Fullera, fronty nikde, protože může být všude; rychlé tankové prapory mohou být neobyčejně rychle dirigovány z fronty do boku, z boku do týlu. To vyžaduje, podle Fullera, nového řádu ve válečném umění. Branná moc Velké Británie má mít tyto složky: loďstvo, mechanisovanou armádu a letectvo. Loďstvo má zajistit Velkou Británii jakožto hlavní basi a má umožnit vytvoření pohyblivé base na kontinentě pro mechanisovanou armádu. Mechanisovaná armáda má vytvořit operační basi na kontinentě pro letectvo, které se má stát „mávajícím mečem“ Anglie.

...

Zmiňuji se o Fullerovi obšírněji, protože je dosti znám, často citován a mnohdy naléhavě doporučován k následování. Zapomíná se při tom, že Fuller je zcela a veskrze anglický a že vychází ze základní situace čistě anglické. Sám Fuller v své argumentaci praví: „Nepotřebujeme masy jezdeckva, pěchoty a polního dělostřelectva, toho mají naši spojenci sami dost, ale mechanisovaných jednotek nebudou moci míti nikdy dost.“

Z toho je cítit na míle Brita, syna bohaté ostrovní Anglie, kterou dnes na její půdě pozemními vojsky nelze atakovat a která se veliké pozemní války účastní jen na teritoriu svých spojenců. A tito spojenci budou mít podle Fullera pěchotních mas dost. A nechutť Anglie k všeobecné branné povinnosti je též známa.

Německá kritika se staví k Fullerovým teoriím zamítavě: není divu, dnešní držitelé moci v Německu potírali již za staršího režimu velmi ostře i obdobné theorie von Seecktovy; při tom však – jak jsme viděli – v celkovém rámci armády věnují motorisaci velikou péči.

I pro nás je tato cesta nejzdravější.

Ale znovu připomínám: Je třeba si uvědomit, že motorisace armády v širším měřítku a na solidní basi je dobře možná jen v rámci celkové, záměrné automobilní politiky. Motorisace armády musí jít ruku v ruce s motorisací hospodářskou, civilní. Bez náležitě fundované a záměrné motorisace hospodářsko-civilní bude motorisace armády více méně skleníkovou květinou bez dostatečné živné půdy a její základna sotva vydrží surové nárazy a ohromné požadavky za války.